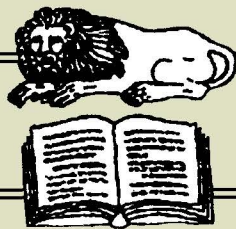

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

118. szám

Karácsony

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2019

Jeromos füzetek 118. szám

Betlehem Greccioban	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek	2
Greccio – Asszisi Szt. Ferenc betleheme	6
„Élő Ige” bibliaiskola (Vágvölgyi Éva)	9
Az igazi...	28
„Per direttiva” (levél a Püspöki karoknak)	29
Hunyadi János (Árvai tünde)	37
Társulatunk életéből	44
Újdonság!	48
Ajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k

Az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig. Tel.: 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www. biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Gyürki László, Kocsis Imre,
+Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: X-Site.hu Kft.

Ajánlás

A jászol Isten szeretete titkát tárja fel, amikor szegényen részese lesz életünknek.

A jászol előtt a sokszor féktelen mai világunkban felfedezük az életünk számára oly fontos csendet és imádságot. A csendet, hogy szemléljük a Gyermek Jézus, a jászol szegénységében született Isten Fia szépségét. Az imádságot, hogy kifejezzük meglepetésünk köszönetét a szeretet végtelen ajándéka előtt. A jászolnak ebben az egyszerű és csodálatos jelében, melyet a népi vallásosság befogadott és nemzedékről nemzedékre továbbadott, megnyilvánul hitünk nagy titka: Isten anynyira szeret bennünket, hogy megosztja velünk emberségünket és életünket. Soha nem hagy egyedül, rejtett, láthatatlan jelenlétével kísér minket. Minden körülmény között, örömben és fájdalomban Ő mindig Emmanuel, velünk levő Isten!

Menjünk és szemléljük a Jelet, örömét pedig vigyük el másoknak is.

A pásztorokhoz hasonlóan mi is járuljunk a barlanghoz, hogy meglássuk és felismerjük Isten nekünk adott jelét. Akkor a szívünk megtelik örömmel, amit elvihetünk oda, ahol szomorúság van. Akkor a szívünk megtelik reménnyel, hogy megosszuk azzal a társunkkal, aki elvesztette azt. Azonosuljunk Máriával, aki Fiát jászolba helyezte, mert nem volt hely a szálláson. Vele és jegyesével, Szent Józseffel együtt szegezük tekintetünket a Gyermek Jézusra. Az éjben fakadt mosolya oszlassa széjjel a közömbösséget és nyissa öröme azok szívét, akik érzik a mennyei Atya szeretetét.

*Ferenc pápa
Greccio, Advent 1. vasárnapján*

A megoldás

A 21. század emberével valahogy elhittették, hogy mindig mindenre van megoldás. Bármennyire is komplikált, nehéz, kilátástalan a helyzet, azért a történet vége "happy end-del", szerencsésen végződik.

A mi Urunk, Jézus Krisztus sír Jeruzsálem falai előtt, akárcsak az Olajfák hegyén. Drámai kép! Jézus a Mennyei Atyát hívja, s a Teremtő jön, vigasztal, de másnap mégis nagypéntekre virrad a világ. Az Atya megerősíti szent Fiát, de egy huszárvágással nem oldja meg a bűn mellett döntő ember vergődését. Jézus szeret, és önként vállalja a keresztet, a golyót! A bűn zsoldja a halál, a Megváltó szenved, meghal értünk, sajnos a drámának nincs pozitív kimenetele.

Teremtő Isten úgy szeret, hogy nem függeszti fel az emberi szabad akaratot, isteni hatalmával nem erőszakolja meg a maga útját járó embert. Csodatévő erővel nem intézi el, hogy Betlehemben legyen hideg - melegvizes szállás a szent családnak! Nem küld lángpallosú angyalt, egy idegenvezető kerubot, aranyszélű bankkártyával, hogy biztonságban legyen az Ő drága szent Fia Egyiptomban. Különleges soron kívüli angyali pályázat nincs az Ő Megváltó Fiának: ruházatra, oktatásra. Szent József, Szűz Mária nem segélyekből, hanem verejtékes kemény munkából neveli a rájuk bízott gyermek Jézust. Teremtő Istenünk miért nem segít Máriának, Józsefnek, vagy akár az Ő szeretett Fiának csodákkal, egy kis protekciós mennyei "gondviseléssel"? Mária a mindennapi nehézségeket vállalva, feladatokat megoldva nőtt fel oda, hogy a mennynek Királyné Asszonya legyen! Szent József, a gyermek, az élet mellett döntve, minden napos verejtékes munkával vált szentté, egyházunk legfőbb patrónusává. Jézus is sírva, vérel verejtékezve a szeretet útján mindhalálíg kitartva vált Megváltónkká, az emberiség legnagyobb tanítómesterévé.

Istenünk a feladatokat, terheket, ha elvonná, az érdemszerzést, az üdvösséget venné el gyermekeitől. A szeretet mellett tudatos döntés, a kitartó verejtékes munka Isten kötélletrája, felvonója, mely a földről az égbe vezet. Isten vigasztal, bátorít, drukkol mint a vizsgára készülő ifjú édesanyja, de nem megy be gyermekével a vizsgára. Ott a

szorítóban egyedül vagy, ott tornyosodik fejed fölött a kudarc, a bukás kardja. Lehet, hogy te is vérrel verejtékezel, de ha kintarsz a szeretet útján, üdvözülsz, és csak így leszel valóban boldog, Isten szentje!

Szeretettel Csaba testvér

Ha melegen tartanálak...

A '90-es években történt. Az orosz oktatásügyi minisztérium két misszionáriust megbízott azzal, hogy dolgozzanak ki egy olyan tananyagot, amellyel megtaníthatják a bibliai alapelveket. Arra is fölkérték őket, hogy börtönökben, a rendőrségen, valamint egy nagy árvaházban is tanítsanak. Ők mesélték el az egyik árvaházi élményüket:

„Közeledett a karácsonyeste. Árvaink életükben először hallották a karácsonyi történetet. Elmeséltük nekik, hogy József és Mária elment Betlehembe, de már nem volt hely számukra a fogadóknak. Elmondtuk azt is, miként született meg Jézus egy istállóban, és hogyan fektették szülei egy jászolba. Amíg beszélünk, a gyerekek és a nevelők lélegzet-visszafojtva hallgattak bennünket. Némelyikük a szék legszélén ült, nehogy akár csak egyetlen szót is elmulasszon abból, amit mondunk.

Amikor véget ért a történet, minden gyereknek adtunk három kis darab kartonpapírt, amiből egyszerű jászolt készíthettek. Kaptak egy kis sárga szalvétadarabot is, amit azután az útmutatásunk szerint vékony csíkokra tépkedtek, és szalmaként a jászolba tettek. Világosbarna filcanyagból babaformákat vágtunk ki, egy régi hálóingből pedig négyszögletű flanelldarabokat, hogy a babáknak takarójuk is legyen. A gyerekek serényen dolgoztak, hogy összeállítsák apró jászlaikat, én pedig körbejártam közöttük, hogy segítsék, ha valamelyiknek szüksége lenne rá. Minden rendben ment. Aztán ahhoz az asztalhoz értem, amelyiknél a hat év körüli kis Misa ült. Éppen elkészült a munkájával. Amikor szemügyre vettem a jászlát, elképedtem, mert abban nem egy, hanem két baba feküdt! Gyorsan odahívtam a tolmácsot, hogy megkérdezzem a kisfiútól, vajon mit értett félre. A fiúcska

széttárta a karjait, elgondolkozva nézte a pici jászolt, aztán nagy komolyan belefogott a karácsonyi történet elmesélésébe.

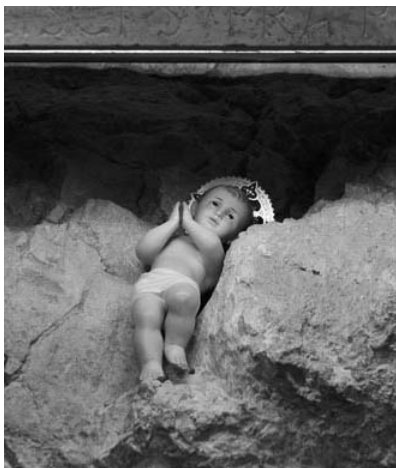
Életében először hallotta ezt a történetet, úgyhogy meglepett, milyen pontosan emlékszik rá. Ám amikor ahhoz a részhez ért, hogy Mária a kis Jézust a jászolba fektette, onnan egészen sajátos módon folytatta:

»Amikor Mária a babát a jászolba tette, Jézus rám nézett, és megkérdezte, hogy hol lakom. Elmondtam neki, hogy nekem se mamám, se papám, se otthonom nincs. Akkor ő azt mondta, hogy akár lakhatnék nála is. Azt feleltem, hogy ez nem megy, mert én nem tudok neki ajándékot adni, mint mások. De annyira szerettem volna nála lakni! Gondolkodtam, nincs-e mégis valamim, amit odaajándékozhatnék neki. Eszembe jutott, hogy talán melegíthetném őt. Úgyhogy megkérdeztem tőle: Ha melegen tartanálak, az olyan lenne, mint egy ajándék? Jézus erre azt felelte: Ha melegen tartanál, az volna a legszebb ajándék, amit valaha is kaptam.

Akkor befeküdtem mellé a jászolba, ő rám nézett, és azt mondta, hogy most már velem maradhatok, mindig.«

Mire Misa befejezte a történetét, a szemét előntötték a könnyek, és megállíthatatlanul patakzottak végig az arcán. Arcát a kezébe temette, és fejét az asztallapra hajtotta. Ez az árva kisfiú talált valakit, aki sohasem hagyja el őt. Valakit, aki mindig vele lesz.

Én pedig megtanultam: nem az számít leginkább, hogy mink van az életben, hanem az, hogy kicsodánk.»

* * *

Porszemek tánca a fényben,
Ennyi a létünk a végtelen térben.
S Te mégis tekintetre méltattál,
Magad is porszemmé váltál.
Oly kicsi az a nép, ahová érkezted,
Oly kicsi volt a lány, akit választottál,
Oly kicsi az a föld, ahol megszülettél,
Arca az arcod lett, húsa a húsoddá vált,
Az ő vére keringett az ereidben.
Tenyérnyi hely csak a nagyvilágban,
Ahol felcseperedted, felnőtté váltál,
Ahol a világot átfordító esemény történt.
Te kicsivé lettél, mi nagyságra vágyunk,
Szolgálni jöttél, mi uralkodni szeretnénk,
Írántunk való szeretetből lemondta
Isteni hatalmadról és dicsőségedről,
De mi se Istent, se embert nem akarunk,
Csak magunkat akarjuk szolgálni,
Igent csak önmagunkra mondunk.
Szívünkben veled együtt szülessék meg
A halk szavú alázat és hunyjon ki bennünk
A nagyravágyás égető parazsa.
Jóakarát és békesség töltson el bennünket,
Az meghozza számunkra az örömet is,
Mert örömnép a születésed,
Örömnép a mi újjászületésünk
Benned és általad.

VÉ

Greccio – Asszisi Szent Ferenc betleheme

Greccio egy régi dombváros Rieti megye közigazgatási területén, az olasz Lazio régióban. A Rieti-völgy túlnyúlik az Apenninek alsóportjának Monti Sabini kanyarától, kb. 16 kilométerre (10 mér-föld) a köztől északnyugatra.

A Greccio-t a hagyomány szerint görög gyarmatként alapították. A háborúk során görög menekültek és száműzöttek népesítették be, és itt békében élhettek. A város neve valójában azt jelenti, „Görögország” Grece, Grece és végül Greccio alakban. A legkorábbi feljegyzések a tizedik és tizenegyedik századból származnak. A

A Szent Ferenc-barlang bejárata Greccióban

bencés szerzetes, Catino Gregory (1062-1133) Greccio városára (curte de Greccia) hivatkozik "Összegzés Farfense" című munkájá-

ban. Az ősi épületek maradványaiból kitűnik, hogy Greccio erődített középkori vár volt, falakkal körülvéve, és hat toronyvár védte.

Greccio volt az a hely, ahol 1223 decemberében Szent Ferenc felállította az első betlehemet (olaszul: presepe) – élő emberekkel és állatokkal. A Szentföldre ugyanis abban az időben nagyon veszélyes volt elzarándokolni, mivel a Szentföld akkoriban a törökök ellenőr-

Ferenc pápa a Greccio-i barlangban

zéze alatt állt. Ezt a hagyományt máig őrzi a város, és meglátogatható, a Santuario di S. Francesco-ban.

A falut tölgyesek veszi körül. Ösvények vezetnek a Lacerone-hegy csúcsáig, melynek tengerszint feletti magassága 1204 méter (3950 láb). Assisi Szent Ferenc ide vonult el két gyertyánfa árnyékába egy kunyhóba imádkozni, elmélkedni. 1792-ben egy emlékkápolnát építettek ide.

A középkori falu, amelyben még látható a régi kastély burkolatának egy része (tizenegyedik század) és a hat toronyból három. A San Michele Arkangyal plébániatemploma a harangtorony mellett található, a tizenegyedik századból. A templomot a kastély egy részén építették. A templomot többször elpusztították és újjáépítették. Két

oldalkápolnáját Páduai Szent Antalnak és a Szeplőtelen Szűzanyának tiszteletére szentelték. A tizenötödik és a tizenhatodik századból származó festmények és freskók díszítik. A téren található a Santa Maria del Giglio templom 1400-ból. A templomnak egyetlen hajója van, főoltárral és két mellékoltárral. Stukkója a Carlo Fontana római iskola hatását tükrözi. A főoltár freskója a Szűzet, a gyermeket és az angyalokat ábrázolja.

A városban található még a romos Santa Maria templom, amelyet most múzeumként helyreállítottak. Felújították az ősi tornyok maradványait, az egyik bejáratí ajtót, a Szent Ferencnek szentelt kápolnát azzal a kővel, amelyen ő szokott prédikálni..

Szent Ferenc emlékezve szentföldi útjára és élményeire úgy döntött, hogy létrehozza az ott látott jászolt. Az ideális hely egy barlang volt a közeli Greccio-ban. A barlangba vezetett egy ökröt és egy szamarat, szalmát hintett a padlóra, odafektetett egy kisgyermeket anyjával, majd ünnepre hívta a város lakóit. A kijelölt időpontban fáklyákkal és gyertyákkal összegyűltek az emberek. A közeli székesegyházban elkezdődött a szentmise, miközben maga Ferenc prédikált. Életrajzírója, Celanói Thomas emlékeztet arra, hogy Ferenc a jászol elé állt, szeretettől és csodálatos boldogságtól ragyogva. Ferenc számára az egyszerű ünnepség célja az volt, hogy emlékeztessen a nehézségekre, amelyeket Jézus még csecsemőként, megmenőként már kisgyermekként felvállalt.

1217-ben a ferences rend nagykáptalanja tizenegy tartományra osztotta fel a rendet, ezek egyike lett a Szentföldi Provincia (mely Siria, Romania vagy Ultramarina néven is ismert volt). A provincia Egyiptomtól Görögorszáig felelte a Földközi-tenger keleti partvidékét. Az első ferencesek az év végén érkeztek Akkóba. Az V. keresztes hadjárat keretében maga Ferenc is a Szentföldre ment, ahol 1219-től 1220-ig több hónapot töltött. Damietta egyiptomi kikötővárosnál átment al-Kámil szultán táborába, és hirdette neki Krisztus hitét. A szultánnak nagyon imponált Ferenc, de végül sem békekötésre, sem kiegyezésre nem volt hajlandó. Ezt követően Szent Ferenc "Szíriába", vagyis a mai Szentföldre ment. Hogy pontosan merre járt a Szentföldön, arról nincsenek feljegyzések.

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Bölcsesség az ókori keleten VIII.

Énekek éneke

A.) Alapgondolat

Mit keres a világirodalom szerelmi költészetének egyik legszebb gyümölcse a szent könyvek gyűjteményei között a Bibliában? Gyönyörű képekkel, de egy nagyon is reális szerelmi kapcsolatot ír le, ahogy két ember szerelemtől ittasan szépnak találja egymást és örömeiket lelik egymásban. Képeiben, stílusában, ahogy a szemelvények mutatják, nem tér el a környező kultúrák szerelmi költészetétől, sőt néha még egyezéseket is felfedezhetünk. Hogy egy szerelmi líra miért sorolódott be a szent könyvek közé, arra a prófétáknál találjuk meg a választ. Ők is szívesen alkalmazták Isten és a választott nép kapcsolatának kifejezésére férfi és nő házastársi kapcsolatát.

Az élelem a táplálkozási ösztönöm kielégítésének eszköze. Férfi és nő kik egymásnak? Eszköz a fajfenntartás ösztönéhez, a nemi ösztön kielégítéséhez? Ha megnézzük hogy a Teremtés könyve hogy értelmezi, mást találunk:

„Megteremtette tehát Isten
az embert a maga képére;
Isten képére teremtette őt,
férfinak és nőnek teremtette őket.

Isten megáldotta őket, és azt mondta nekik Isten: »Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet! Hajtsátok azt uralmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és minden állaton, amely mozog a földön!« Majd azt mondta Isten: »Íme, nektek adtam minden fűvet, amely magot hoz a földön, s minden fát, amelynek a gyümölcsében benne van a magva, hogy legyen ennivalótok, a zöld növényzetet pedig a föld minden állatának, az ég minden madarának és mindannak, ami mozog a földön, s amiben élő pára van, hogy eledelük legyen!« Úgy is lett. És látta Isten, hogy mindaz, amit alkotott, nagyon jó volt. És lett este és reggel: a hatodik nap” (Ter 1,27-31).

„Azt mondta továbbá az Úr Isten: »Nem jó, hogy az ember egyedül van: alkossunk hozzá illő segítőt is!« Az Úr Isten ugyanis megalakította a földből a föld minden állatát és az ég összes madarát, és odavezette őket az emberhez, hogy lássa, minek nevezi el őket – mert minden élőlénynek az lett a neve, aminek az ember elnevezte. – Meg is adta az ember a maga nevét minden állatnak és az ég összes madarának és a föld minden vadjának, de az embernek nem akadt magához illő segítője. Ezért az Úr Isten mély álmot bocsátott az emberre, s amikor elaludt, kivette egyik bordáját, és hússal töltötte ki a helyét. Azután az Úr Isten asszonnyá formálta a bordát, amelyet az emberből kivett, és odavezette az emberhez. Az ember ekkor azt mondta:

»Ez végre csont az én csontomból,
és hús az én húsemból!
Legyen a neve feleség,
mert a férfiből vétetett!«

Ezért elhagyja a férfi apját és anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és egy testté lesznek” (Ter 2,18-24).

Nem eszköze, nem tárgya egyik a másikának, hanem társa, Isten feladatot is együtt bíz rájuk. És kimondja rájuk, hogy nagyon jó. Az ember testestül lelkestül nagyon jó. Nem csak a lelke, a teste is. Persze kellett, hogy jó és szép legyen a test, ha Isten képmását hordozhatta. Isten úgy alkotta meg a férfit és a nőt, hogy ketten együtt folytassák a teremtés művét:

„Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet!”

Tehát a test nem valami bűnös dolog, a fajfenntartási ösztön, a nemiség nem bűnös dolog. Isten a férfit és a nőt ajándékkal adta egymásnak, hogy örömeiket leljék egymásban.

Az Énekek éneke ezt a felhőtlen egymásban talált örömet fejezi ki, nagyon fímon, de érzéketlen képeket használva a nő és a férfi testének leírásában, hogy az egymást szeretőket milyen szépnek látják egymást.

Az Ószövetség meghatározónak tartja az ember életében férfi és nő kapcsolatát, már a Teremtés könyve is ezt mondja:

„Ezért elhagyja a férfi apját és anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és egy testté lesznek”.

S miután az ember számára ennyire meghatározó, és fontos, ezért állítják a próféták párhuzamba az Istennel való kapcsolattal. Izrael, mint Isten választottja és jegyese jelenik meg a prófétai képekben.

Amikor Jézus a házasságról beszél a Teremtés könyvére utalva tartja megengedhetetlennek a válást.

Amikor arról beszél, hogy vannak, akik a mennyek országáért lemondanak a házasságról, akkor nem azt mondja, hogy valami rossz és bűnös dologról mondanak le, hanem valami értékeset, szépet adnak oda Istenért:

„És vannak olyan eunuchok is, akik önmagukat férfiatlanították a mennyek országáért” (Mt 19,12)

Mit érne az az ajándék, amit magam is értéktelennek tartok? Tettszene Istennek? Az bizony olyan lenne, mint Káin ajándéka, amire Isten nem tekintett (Ter 4,5).

Aki Isten országáért lemond a házasságról, férfi és nő kapcsolatáról, az a számára a legértékesebbet ajándékozza Istennek, nem életének a selejtyét.

B.) Énekek éneke

C.) Bevezetés

1. Szerelmes versek

Shakespeare: LXXV Szonett

Az vagy nekem, mi testnek a kenyér
s tavaszi zápor fűszere a földnek;
lelkem miattad örök harcban él,
mint a fősvény, kit pénze gondja öl meg;
csupa fény és boldogság büszke elmém,
majd fél: az idő ellop, eltemet;
csak az enyém légy, néha azt szeretném,
majd, hogy a világ lássa kincsemet;
arcod varázsa csordultig betölt
s egy pillantásodért is sorvadok;
nincs más, nem is akarok más gyönyört,
csak amit tőled kaptam és még kapok.
Koldus-szegény királyi gazdagon,
Részeg vagyok és mindig szomjazom.
(Szabó Lőrinc ford.)

Radnóti Miklós: Bájoló

Rebbenő szemmel
ülök a fényben,
rózsafa ugrik
át a sövényen,
ugrik a fény is,
gyűlik a felleg,
surrán a villám,
s már feleselget
fenn a magasban
dörgedelem

vad dörgedelemmel,
kékje lehervad
lenn a tavaknak,
s tükre megárad,
jöjj be a házba,
vesd le ruhádat,
már esik is kint,
vesd le az inged,
mossa az eső
össze szívünket.

József Attila: Óda

1

Itt ülök csillámló sziklafalon.
Az ifju nyár
könnyű szellője, mint egy kedves
vacsora melege, száll.
Szoktatom szívemet a csendhez.
Nem oly nehéz -
idesereglik, ami tovatűnt,
a fej lehajlik és lecsüng
a kéz.
Nézem a hegyek sörényét -
homlokod fényét
villantja minden levél.
Az úton senki, senki,
látom, hogy meglebbenti
szoknyád a szél.
És a törékeny lombok alatt
látom előrebiccenni hajad,
megrezzenni lágy emléőidet és
- amint elfut a Szinva-patak -
ím újra látom, hogy fakad
a kerek fehér köveken,
fogaidon a tündér nevetés.

2

Óh mennyire szeretlek téged,
ki szóra bírtad egyaránt
a szív legmélyebb üregeiben
cseleit szövő, fondor magányt
s a mindenséget.
Ki mint vizesés önnön robajától,

elválsz tőlem és halkán futsz to-
va,
míg én, életem csúcsai közt, a
távol

közelében, zengem, sikoltom,
verődve földön és égbolton,
hogy szeretlek, te édes mostoha!

3

Szeretlek, mint anyját a gyer-
mek,
mint mélyüket a hallgatag ver-
mek,
szeretlek, mint a fényt a termék,
mint lángot a lélek, test a nyu-
galmat!

Szeretlek, mint élni szeretnek
halandók, amíg meg nem halnak.
Minden mosolyod, mozdulatod,
szavad,
örzöm, mint hulló tárgyakat a
föld.

Elmémbe, mint a fémbe a savak,
ösztoeimmel belemartalak,
te kedves, szép alak,
lényed ott minden lényeket ki-
tölt.

A pillanatok zörögve elvonulnak,
de te némán ülsz fülemben.
Csillagok gyúlnak és lehullnak,
de te megálltál szememben.
Ízed, miként a barlangban a
csend,

számban kihűlve leng
s a vizes poháron kezded,
rajta a finom erezet,
föl-földereng.

4

Óh, hát miféle anyag vagyok én,
hogy pillantásod metsz és alakít?

Miféle lélek és miféle fény
s ámulatra méltó tünemény,
hogy bejárhatom a semmisség
ködén

termékeny tested lankás tájait?

S mint megnyílt értelembe az
ige,

alászállhatok rejtelseibe!...

Vérköreid, miként a rózsabok-
rok,

reszketnek szüntelen.

Viszik az örök áramot, hogy
orcádon nyíljon ki a szerelem
s méhednek áldott gyümölcse le-
gyen.

Gyomrod érzékeny talaját
a sok gyökerecske át meg át
hímezi, finom fonalát
csomóba szöve, bontva bogját -
hogy nedűid sejtje gyűjtse sok
raját

s lombos tüdőd szép cserjéi saját
dicsőségüket susogják!

Az örök anyag boldogan halad
benned a belek alagútjain
és gazdag életet nyer a salak
a buzgó vesék forró kútjain!

Hullámzó dombok emelkednek,
csillagképek rezegnek benned,
tavak mozdulnak, munkálnak
gyáarak,

sűrög millió élő állat,

bogár,

hinár,

a kegyetlenség és a jóság;
nap süt, homályló északi fény
borong -

tartalmaidban ott bolyong
az öntudatlan örökkévalóság.

5

Mint alvadt vérdarabok,

úgy hullnak eléd

ezek a szavak.

A lét dadog,

csak a törvény a tiszta beszéd.

De szorgos szerveim, kik újjá-
szülnek

napról napra, már fölkészülnek,
hogyan elnémuljanak.

De addig mind kiált -

Kit két ezer millió embernek
sokaságából kiszemelnek,
te egyetlen, te lágy

bölcső, erős sír, eleven ágy,
fogadj magadba!...

(Milyen magas e hajnali ég!

Seregek csillognak érceiben.

Bántja szemem a nagy fényes-
ség.

El vagyok veszve, azt hiszem.

Hallom, amint fölöttem csattog,

ver a szívem.)

6

(Mellékdal)

(Visz a vonat, megyek utánad,
talán ma még meg is talállak,
talán kihűl e lángoló arc,
talán csendesen meg is szólalsz:

Csobog a langyos víz, fürödj
meg!

Íme a kendő, törülközz meg!
Sül a hús, enyhítse étvágyad!

Ahol én fekszem, az az ágyad.)

2.a) Akkád szerelmi líra

„Buja pásztor, utánad kiáltozom
Úgy pásztorom, lépj csak be a szerelem házába
Örülj, vigadj, szerelmes kicsi párom
Álom hagyj el, szeretőm öle nagyobb feledést ád
Félelmetes az istenek között
Fölragyogsz, mint a hajnal csillaga
A vágyódó után vágyakozom
Kitárom karom, ragadj el magaddal...
Uram, cédrus illatú a szerelmed
Uram, szemed akár a déli verő – hadd borulok elődbe
Szemem fénye, ajtóm előtt állsz
Ma éjszaka! – Igen, ma éjjel!
Milyen ragyogó, milyen tiszta
Szívemben játék, muzsika zsisibong
Bujaságod édes kertjébe vársz ma engem
Cédrusfa-ligetbe a király alászáll
Szerelmesem, szeresd hát ölelésünk...

*(Könyvtári katalógus szerelmes versek kezdősoraival
az Istár Tammúz kultusz szertartási énekei lehettek,
illetve profán szerelmi dalok)*

* * *

„Szerelmesemhez simulok,
szerelmesem hozzám simul.
Megpecsételtetett sorsunk pecséttel,
szívem szívéen nyugoszik holtunkiglan.
Nanához kiáltok szüntelen:
szerelmedet, uram, hogy megóvná!
Drága kősonlyú ez, mit nagy áron vettem...
Repesve térek meg szeretőmhöz,
Álmunkban is karoljuk egymást.
Szarvasbika módjára szökell és fut előttem,
Futok utána, nyomon követem,
Nem érem utol, nem futja erőmből...
Ablak mellé ülj, úgy várd a jöttöm!
-Belefárad a két szemem,
oly merőn bámulok az útra.
Lesem, hogy jön-e már a kedves?
A Nap lement s még mindig nincs mellettem!...
-Elébed álllok, én egyetlenem!
Drágább vagy te nekem mindeneknél!
Magamhoz vonlak, megölellek,
te meg fejed vállamra hajtod.
„Megtalált kincsem!” – ily szókkal szólítottak.
„Szándékaim úrnője – ily néven nevezlek,
Csúfolkodjanak bár a gonoszok –
úrnőnk, Istár, szerelmünket megőrzi.”

*(Szerelmes párbeszéd, sumér-akkád szerelmi költemény, szintén a szent nász szertartásával hozható összefüggésbe)
(Agyagtáblák üzenete, Rákos Sándor ford.)*

2.b) Egyiptomi szerelmi líra

„6. Mit művelt vele a nővér,
nem hallgathatom el.
Hagyta, hogy álljak a kertkapujában,
ő beszaladt.
Nem mondta: „Kerülj be, te kedves!”
Néma, süket volt virradatig.
7. Bementem az éjjel a háza elébe.
Bekopogtam – az ajtót nem tárta ki nékem.
Ó, ajtónállók tündökletes éje!
Kinyitlak végre ma, zár!”
(Kezdeté a szép szavú beszédnek)

„Nővérem párját föl nem lelni sehol,
mindenkinél gyönyörűbb.
Orcája tüzes, újesztendei csillag,
ha gazdag évet ígérve feljön az égre.
Ékes erényű, bőre vakító,
tekintete szép a szemének;
méz pereg ajkáról, ha beszél,
hiábavaló szava nincsen.
Nyaka hosszú, a kebele világít,
valódi lazúrkő sűrű haja,
versenyre kel ékes arannyal a karja,
lótusznak kelyhe öt ujjja;
csípője nehéz, karcsú derekáért,
sima combjáért verekednek.
Ölelése megejti szívem.
Minden férfi-nyak öfelé fordul,
őt látni törekszik.
Minden ölelése teljes öröm;
akit ő megölel az az ifjak elseje lészen.

Amikor házából elindul,
járása az Egyetlené, az Övé...
Fivérem hangja fölzaklatja szívem,
miatta emészt a betegség...
Hét napja is elmúlt, hogy utolszor láttam a nővért.
Rám tör a betegség.
Testem is elnehezült,
nem viselek gondot magamra sem én már.
Hiába tudós orvosok látogatása,
nem enyhül meg a szívem gyógyszereiktől.
A varázsló főpapok sem sokat érnek;
hogyan is tudnák ők, mi az én nyavalyám!
Csak hallanám: „Íme, ő jön!” – talpra ugornék.
Az ő neve mindjárt orvosol engem.
Küldönceinek érkezte, távolodása,
ez az én szívem patikája.
Több nekem a **nővér** valahány gyógyhírű szereknél,
több nekem ő, mint orvosi munkák hosszú tekercese.
Lépteinek neszezése az én amulettem,
látása erőssé épít azonnal.
Rám nyitja szemét; megújul a testem,
Ajkárol egyetlen szó megerősít,
Ölelése a bajt tovaűzi.
S elment tova tőlem, egy hete immár!...”
(A nagy gyönyörűség mondásainak kezdete)

„Ó, jönnél bárcsak a nővérhez,
riadva-szökellve, mint a gazella,
sivatagban, hogyha megűzik...”
(Ó, jönnél bárcsak a nővérhez)

„Én fivérem, én drága fivérem...
Megteszem óhajodat, megfürdöm előtted.
Szépségem, ímé, kitárul előtted,
becses fejedelmi lepelben,

szagos kenetekkel illatosítva.
Leszállok a vízbe, ha veled leszek ottan,
Kijövök bfborszínú hallal tenyeremben;
gyönyörűen csillog tenyeremben...
Gyere, fivérem, gyere, nézd csak!
Túlhan, a nővér drága szerelme,
köztünk a folyó, krokodilus őrzi a partot.
Leszállok a vízbe; ha kell, megvívok az árral,
nem ejti szívem az örvény.
Lábamnak a hullám selyem-sima ösvény:
segít a szerelme, úgy megerősít,
mintha a vízi varázsszavakat adná menedékül.
Látom a nővért jönni felém,
karom kitárom, hogy megöleljem.
Gödrében olyan eleven ma szívem...
és így leszen ez örökkön örökre,
ha felém jön az én kicsi úrnőm.
Mikor átölelem,
mikor átölel engem,
akárha Puntban lennénk, éppolyan érzés,
akárha illattal kennének, éppolyan érzés.
Amikor megcsókolom őt,
amikor felnyílik az ajka,
részezen ujjongok
sör nélkül is én...
Ó, bár a pecsétgyűrűje volnék,
mely csillog az ujján!"

*(Kairói osztrakon: Gyönyörűség Dalainak kezdete,
Molnár Imre ford.)*

* * *

„Hatalmassá válik az ember előttük.
Én vagyok nővéreid közt a legigézetesebb.
Íme, olyan vagyok én, mint egy gyönyörű kert,

melyet bevettem tarka virággal,
megannyi jó illatú drága füvekkel.
Kecsesen szeli át a csatorna:
kezed ásta ki medrét.
Ha az északi szél borzolja szelíd hűvösével,
meghitt sétákra oly édes e táj.
Kezed kezemben.
Örömtől boldog a testem,
sétáink bűvöletétől.
Hangod hallása nekem mézízű bor,
csak azért élek, mert hallom a hangod.
Ha csak egy percre megpillant a szemem.
boldogtöbb nekem, mint az evés, az ivás.”
(Szaamu virágok)

(Fordította Molnár Imre)

3. Az ókori Kelet szerelmi költészetének rövid áttekintése

A sumér irodalomban egy egész ciklusban maradt ránk a szent nász leírása (lásd Komoróczy Géza: Fénylő ölednek édes örömében), melyek valószínűleg a tavaszi újévünnep termékenységi szertartásának részei voltak. A szent nász az ország termékenységének megújulását hívatott elősegíteni. A sumér költészet ezen darabjai vaskos naturalista módon beszélnek a férfi és nő nászáról. Ezzel a szerelmi költéssel az Énekek énekének stílusa, az idilli természeti képekkel, hasonlatokkal és allegóriákkal semmi rokonságot nem mutat, ezért ezekből nem is idézünk.

Az akkád emlékek már több vonatkozásban rokoníthatók az Énekek énekével, megtaláljuk bennük a párbeszédes formát, hasonló költői képeket és hasonlatokat.

Mind hangvételében, mind a gyengéd érzelmek leírásában és képeiben, metaforáiban az egyiptomi Újbirodalom második feléből ránk maradt szerelmi líra mutat legnagyobb rokonságot az Énekek énekével.

A változatos hangvételű költemények hangulatukban és szóképekben közel állnak az Énekek énekében megszólaló Salamon és Szulamit szerelméhez. Az idilli természeti képek, a kedves bájainak leírása szoros rokonságot mutat. Ezek a költemények Kr. e. 1400 és 1100 között íródtak, úgyhogy a hasonlóság nem jelent közvetlen kapcsolatot, sokkal inkább azt, hogy Kelet különböző területein hosszú ideig ragaszkodtak a megszokott kifejezési formákhoz. A fivér és nővér megszólítás, itt is, mint az Énekek énekében egyszerűen kedvest jelent.

Az egyiptomi líra ugyanúgy, mint az Énekek éneke is, kerüli a nyers szókimondást, tartózkodóan beszél a férfi és nő szerelmi kapcsolatáról.

Az Énekek éneke lakodalmas és szerelmi dalok gyűjteménye, melyeket egy szerkesztő úgy foglalt egységbe, hogy bizonyos témák ismétlődése (pl. a szerelmesek egymás utáni vágyakozása) drámai feszültséget adjon a gyűjteménynek. Kifejezései és képei alapján az arab és szír lakodalmas dalok rokonának tekintik (az utóbbiakban a falu népe részletesen megénekli az esküvő hetében királynak és királynőnek képzelte ifjú pár testi szépségét); az Énekek éneke mégis inkább az egyiptomi szerelmi dalokhoz hasonló (ide vezethető vissza pl. a szeretett lány „húgom” megszólítása).

4. Az Énekek énekének irodalmi formája

Párbeszédese irodalmi forma, ismétlődő szófordulatokkal, témákkal, melyek igen változatosak: a vágyakozás versei, (1,2-4; 2,14-15), szerelmi évődések (1,7-8; 2,15), magasztalás (1,15-2,3; 4,9-5,1; 6,4-7), felidézés (2,8-13), dicsekvés (6,8-10), és a külső bájak leírása (4,1-7; 5,10-16; 7,1-6). A közös motívumok, mint a kert, a szerelmi betegség, pecsétgyűrű, becézés, a szerelmesek közt álló akadályok (elszakadás-keresés, az Énekek énekében hegy, az egyiptomi lírában krokodil), a kedves megközelíthetlensége, a szerelem részegítő hatása, a világirodalom szerelmi lírájában mindenhol fellelhetők.

Tartalmi vázlata:

Öt költeményt foglal magába

- (I) Címfelirat (i,i)
- (II) Bevezetés ((1,2-6)
- (III) A szerelmesek párbeszéde (1,7-2,7)
- (IV) Felidézés (2,8-17)
- (V) Elszakadás és egymásra találás (3,1-5)
- (VI) Salamon menyegzői felvonulása (3,6-11)
- (VII) A szerelmesek párbeszéde (4,1-5,1)
- (VIII) Párbeszéd a menyasszony és Jeruzsálem lányai közt
(5,2-6,3)
- (IX) A szerelmesek párbeszéde (6,4-12)
- (X) Párbeszéd (7,1-8,4)
- (XI) Függelék (8,5-14)

Irodalmi stílusa:

Természeti képek és idill: gazellák, szarvasok, gerlék, rókák, bárányok, kecskék. A szerelmesek szőlőskertekben és gránátalma-ligetekben keresik fel egymást, cédrus-, ciprus-, füge- és gránátalma-ligetekben. Az eszményítés nem ismer határokat, metforák sora szerepel (nyak-elefántcsont torony, ajak-liliom, stb.)

A választott nép az emberi szerelemre és szexualitásra úgy tekintett, mint eredendően jóra, amely akár szimbóluma is lehet az isteni szeretetnek is.

5. Az Énekek éneke vallásos értelmezése:

Az Énekek éneke témái és képei (menyasszony és vőlegény, király, pásztor, szőlőskert, alvás és ébredés, keresés és megtalálás stb.) a korábbi prófétai beszédek (Óz, Jer, Ez, Iz) hatására üdvösségtörténeti-eszkatológiai értelmet kaptak. Az 5 költemény, amelyet az Énekek éneke magában foglal, azt a reményt és kétséget, bizakodó várakozást és csalódást érzékelteti, amely a fogság és

Nehemiás működése (Kr. e. 444. k.) közti időt jellemezte. Ebben a helyzetben Jahve határtalan szeretetében újra meg újra emlékeztette a hűtlen menyasszonyt korábbi boldogságára és hűtlensége ellenére is magához ölelte menyasszonyát.

Az Énekek éneke Isten szeretetét mutatja be választott népe iránt, illetve Jézus szeretetét egyháza vagy az egyes ember iránt. Ezt a látásmódot, ahol az Úr és Izrael kapcsolata férj-feleség viszonyként jelenik meg, olyan más bibliai helyek támasztják alá, mint Óz 1-3; Iz 62. stb. A Targum az Énekek énekét allegóriának tekintette.

A hagyományos értelmezés mellett több érv is szól. Az emberi szerelmet nem lehet Isten szeretetétől leválasztva szemlélni, de nyilvánvaló, hogy egy az egyben nem tekinthető minden részlete allegóriaként. Az Énekek éneke betűszerint az emberek közti szerelemről szól.

Újabbban a költeményeknek kultikus értelmezése is elterjedt. Az Énekek éneke és a babiloni Tammúz-Istár házassági szertartásdalok közti tematikus értelmezés arra a következtetésre jutott el, hogy a költeményeket eredetileg pogány kultuszokban használták és csak később illesztették be az izraelita hagyományba. De ennek igazolására az egyszerű nyelvi és témabeli rokonság kevés.

Sok, kivált katolikus exegéta allegóriának tekinti az Énekek éneke énekeit, amelyek a férfinak és a nőnek, ill. odaadó szerelmüknek képében Jahve Izrael iránti hűségét tárják elénk. A házasság, ill. a házassági hűség az ÓSz-ben gyakran szerepelt a szövetség, ill. a szövetségi hűség képeként (Iz 50,1; 52,1–2; 54,4–8; 62,4–5; Jer 31,17–22; Ez 16,8; Oz 3,1–3 stb.). Nem meglepő, ha ugyanaz a kép itt részletesebb kifejezést kapott.

Azok a katolikus exegéták, akik a szó szerinti értelmet védik, még egy mélyebb jelképes, ill. előképet föltételező értelmezést is javasolnak (a primer jelentés Jahve népe iránti szeretete és in sensu consequenti az ÚSz-ben Krisztusnak Egyháza, vagyis az új Isten népe vagy ennek anyja, Mária iránti szeretete), amelyre a szerzők nem hivatkoznak ugyan, de amelyet a klasszikus prófétai nyelv (képek!) figyelembevételével már a zsidók is az Énekek éneke Isten szándéka szerinti értelmének tekintették, később pedig a beteljesedés fényénél (vö. Mt 9,15; 22,1–14; 2Kor 11,2; Ef 5,23.32; Jn 3,29) az

Egyház még inkább. Ez egyúttal az Énekek éneke kánonba kerülését is magyarázza.

6. Illatpróba Az Énekek éneke tele van illatokkal. A résztvevőket meghívhatjuk egy illatpróbára a szövegben szereplő különböző illatokkal (könnyen megoldható az Aromax olajokkal):

Nárdusz – Mirha – Ciprusvirág – Cédrus – Liliom – Szőlővirág – Sáfrány – Fahéj – Aloé – Tömjén – Gránátalma – Mandragóra

Pl. behúnyt szemmel adogatják egymásnak az illóolajos üvegcséket, és közben megpróbálják odaképzelni magukat abba a kertbe. Esetleg azzal is el lehet játszani, hogy megpróbálják megszemélyesíteni az illatokat és utána elmondani egymásnak, kinek melyik illat jelentette a menyasszonyt és melyik a vőlegényt.

7.

Jézus, Te légy a kertem virágja!

Aranyvirág, Jézus Virág szökkenj szárba,
Hajts levelet, bimbót, bonts szirmot,
Nyiss illatos virágot a szívemen!

Öntözd meg a földem élő Szavaddal,
Zöldelljen ki, boruljon virágba
Szereteted napja melengesse.

Te vagy a Víz és Te vagy a Fény is,
A mag s a magvető, az is Te magad vagy.
Én csak szomjas föld vagyok, esőre váró.

Aranyvirág, Jézus Virág szökkenj szárba,
Hajts levelet, bimbót, bonts szirmot
Nyiss illatos virágot a szívemen!

Madarak vagyunk, és kertek vagyunk,
Fenyőmagot csipegetünk, és virágot hajtunk,

Virágok vagyunk és Virág vagy.
Föld vagyunk és áldott Víz vagy,
Mag vagy és áldott Nap vagy.
Táplálunk és táplálsz bennünket
Kert vagyunk és Kert vagy bennünk,
Illatozunk és illatozol bennünk.
Te vagy a Fény kertje Jézus,
Te vagy az örömök kertje Jézus.
A te kerted vagyok, Jézus,
Te vagy az én kertem, Jézus.
Belépek kedvesem kertjébe
És belép a kedvesem kertjébe.

8. Markosz el Makari, sivatagi kopt szerzetes, mestere, Matta el Meszkin nyomán, aki egy egész könyvet szentelt az aszkézisnek, azt mondja, hogy a keresztény aszkézis nem böjtöt és önsanyargatást jelent, hanem sokkal inkább választ jelent Krisztus mélységes mély szeretetére:

„A keresztény aszkézis gyakorlata nem más, mint folyamatos belemérülés Krisztus megváltásának misztériumába, hogy egyre jobban átadjuk magunkat annak a szeretetnek, mely vérét ontotta a Kereszten minden egyes emberért és az egész világért. A keresztény aszkézis nem más, mint válasz erre a szeretetre, amely orvosolja gyógyítja, éppé teszi ami sérült, sebzett, torzult. A keresztény aszkézis tehát a mélységes mély szeretet által előhívott mély szeretet, a szeretet terápiája, amelyben a szerető személy a szeretet lendületében, amelyben egész valóját Szerelmesének akarja adni, és így válaszol:

*„A mandragórák illatot árasztanak,
s ajtónk előtt mindenféle pompás gyümölcs;
frisset is, régít is
tettem el számodra, kedvesem! (Én 7,14)*

Hogy ez a hétköznapok gyakorlatában megvalósuljon szükséges Krisztus parancsainak folyamatos, egyre tökéletesebb gyakorlása, ahogy ez magának az Úrnak szavaiban elhangzott:

„Aki parancsaimat ismeri és megtartja azokat, szeret engem” Jn 14,21).

A keresztyén aszkézis tehát válasz Krisztus szeretetére, parancsainak a hétköznapok gyakorlatában való megvalósítása által és az erőfeszítéssel, hogy a Lélek szerint éljünk, mint Krisztusban való új teremtmény és nem a test szerint, vagyis Ádám bűnbeesett emberi természete szerint.” (Markosz el Makari)

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Gyönyörű vagy, én Uram	ének kottából	Énekelj az Úrnak, 97. o., 5p.
2. A résztvevőket előző alkalommal megkérjük, hogy hozzák el kedvenc szerelmes költeményeiket, zenéiket, amelyeket megoszthatnak a többiekkel. Néhány példa: Liszt: Szerelmi álmok Beethoven: Für Elise Shakespeare: LXXV Szonett Radnóti Miklós: Bájoló József Attila: Óda, (Lásd Bevezetés 1.)	csoportos munka az óravezető irányításával	Zenei CD-k, a felsorolt versek külön lapon 20 perc
3. Közös motívumok keresése az Énekek éneke, az akkád és az egyiptomi szerelmi lírában: a kert, a szerelmi betegség, pecsétgyűrű, becézés, a szerelmesek közt álló akadályok (elszakadás-keresés, az Énekek énekében hegy, az egyiptomi lírában krokodil), a kedves megközelíthetlensége, a szerelem részegítő hatása, stb. A résztvevők két csoportban dolgoznak, egyik csoport az akkád, a másik csoport az egyiptomi lírával való motívum egyezéseket keresi. Utána megosztják az észrevételeiket (lásd Bevezetés 2.).	Csoportos, írásbeli munka az óravezető irányításával	Szentírás, Énekek éneke, szemelvények külön lapon tábla, kréta jegyzetfüzet, ceruza 25+20 perc

Feladat	Módszer	Eszközök, időtar- tam
4. Az óravezető rövid összefoglalása az ókori Kelet szerelmi költészetéről és értelmezi a motívumegyezéseket (lásd Bevezetés 3.)	az óravezető előadása	jegyzetfüzet, ceruza 5 perc
4. Az Énekek énekének irodalmi formája, tartalmi vázlata és stílusa (Lásd Bevezetés 4.)	az óravezető előadása	Szentírás, Énekek éneke, jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
5. Az Énekek énekének vallásos értelmezése (lásd Bevezetés 5.)	az óravezető előadása	Szentírás, Énekek éneke, jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
6. Illatpróba (lásd Bevezetés 6.)		Pl. Aromax olajok 10 perc
7. Két vers és Markos el Makari gondolatai a keresztény aszkézisről (lásd Bevezetés 7. 8.)	Az óravezető felolvasása	Versek, Markosz el Makari szövege 5 perc
8. Befejező ima, ének	Kötetlen ima	kotta, gyertya, gyufa, 10 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a százötödik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2019. dec. 1. Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

Bársony-nyuszi

„Mi az, hogy „igazi” - kérdezte Bársony-nyuszi egyik nap a Bőr-lovacskától, amikor egymás mellett feküdtek a hintaszék alatt. „Azt jelenti, hogy van bennem valami, ami zúg és kiáll belőle egy fogantyú?”

Az, hogy „igazi”, az nem azt jelenti, hogy milyennek csináltak” – felelte Bőr-lovacska. „Az, hogy „igazi” vagy, az csak úgy váratlanul történik veled. Amikor egy gyerek hosszú-hosszú ideje szeret téged, nem csak játszani veled, hanem téged magadat, akkor leszel igazi.”

„Nem fáj az” – kérdezte Bársony-nyuszi.

„Néha fáj” – mondta Bőr-lovacska, mert ő mindig megmondta az igazat. „De ha igazi vagy, akkor nem törödsz vele, hogy fáj.”

„Hogy történik ez? Hirtelen? Úgy, mint amikor felhúznak? Vagy apránként?”

„Nem hirtelen történik” – mondta Bőr-lovacska. – „Csak történik. Lassan. Soká tart. Ezért nem szokott megtörténni olyanokkal, akik könnyen eltörnek, vagy elszakadnak. Mire igazi leszel, addigra rendszerint már majdnem az egész szőröd lekopott a sok szeretettől és simogatástól, amit kaptál, és a fél szemed is kiesett már, és minden ízületedben lötyögsz, de ez nem számít egy csöppet sem, mert ha igazi vagy, akkor már nem tudsz csúnya lenni, legföljebb azoknak a szemében, akik úgyse értenek semmit.”

ISTENTISZTELETI ÉS SZENTSÉGI KONGREGÁCIÓ

“*PER DIRETTIVA*” kezdetű 2008 június 29-én kelt levél “Isten nevéről” a Püspökkaroknak

Főtisztelendő Eminenciás/Excellenciás Urak,

1128 (*Per direttiva kezdetű*) A Szentatya irányvonala szerint, a Hittudományi Kongregációval egyetértésben, ez az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció megfelelőnek tartja, hogy a püspökkarokkal ismertesse a következő tanulmányt, amely kifejti az isteni név fordítását és a liturgikus keretben történő kiejtését, ahogy azt a szent tetragramm (négy betű) jelenti, és amelyet az erre vonatkozó rendelkezések része kíséri.

I. rész: magyarázat.

1129 1. Az Ó- és Újszövetségben foglalt Szentírás szavai olyan igazságokat fejeznek ki, amelyek felülmúlják az idő és tér által kimért határokat. Ezek Isten szava emberi szavakban kifejezve, és az életnek ezen szavai közvetítésével a Szentlélek bevezeti a híveket a teljes igazság ismeretébe és eléri azt, hogy Krisztus ígéje a hívekben lakjék teljes gazdagságával (vö. Jn 14,26; 16,12-15). Ahhoz, hogy a szent szövegekben leírt Isten szavát teljesen és hűségesen őrizték és adják át, a szentírási könyveknek minden modern fordítása azt a célt tűzi ki maga elé, hogy ezeknek az eredeti szövegeknek hűséges és pontos átültetése legyen. Ez az irodalmi vállalkozás megkívánja, hogy az eredeti szöveget a legnagyobb teljességgel és pontossággal fordítsák, anélkül, hogy a tartalomra vonatkozó kihagyásokhoz vagy toldásokhoz folyamodnának, és anélkül, hogy olyan glosszákat vagy magyarázatokat (parafrázisokat) tennének hozzá, amelyek nem tartoznak a szent szöveghez. //178/

1230 Amikor Isten szent tulajdonnevéről van szó, a hűség és a tisztelet a fordítók részéről a legnagyobb kell, hogy legyen. Külö-

nösen, ahogy a *Liturgiam authenticam* kezdetű instrukció 41.számú pontja mondja, „emberemlékezet óta fennálló hagyomány szerint, amelyet a *Septuaginta (Hetvenes)* fordítás is nyilvánvalóvá tesz, a mindenható Isten neve, amelyet a héberben a szent tetragramm (négy betű) fejez ki és latinra a „Dominus” (Úr) szóval fordítják, minden népnyelvben egyenértékű jelentésű szóval adják vissza” („Iuxta traditionem ab immemorabili receptam, immo in ... versione *LXX virorum* /70 férfi/ iam perspicuam, nomen Dei omnipotentis, sacro tetragrammate hebraice expressum, latine vocabulo quodam eiusdem significationis reddatur”: EV 20/415).

1231 Ennek az oly világos döntésnek ellenére az újabb években az a szokás kerekedett felül, hogy kiejtsék Izrael Istenének tulajdonnevét, ahogy ismeretes mint szent vagy isteni tetragramm, mivel a héber ábécé négy mássalhangzójával írják יהוה YHWH alakban. A magánhangzókkal való ellátás szokása megtalálható mind a lecionáriumokban szereplő szentírási szövegek felolvasásában, mind az imádságokban és énekekben, és ez írásban és kiejtésben különböző formát ölt, mint például „Yahweh”, “Yahwè”, “Jahweh”, “Jahwè”, “Jave”, “Jehovah” (magyar „Jahve”) stb. Ezért az a szándékunk, hogy jelen *Levelünkkel* kifejtsünk néhány lényeges adatot, amely megindokolja a fent idézett szabályt és néhány rendelkezést ad, amelyekhez tartani kell magunkat.

1232 2. Az Ószövetség néven ismert Szentírás tiszteletreméltó biblikus hagyománya egész sorozat isteni névről tanúskodik, amelyek között ott van Istennek a szent tetragrammban kinyilatkoztatott szent neve YHWH (יהוה). Mivel ez Isten végtelen nagyságának és fönségének kifejezése, kimondhatatlannak tartották és ezért a szent szöveg olvasásakor helyettesítették egy alternatív megnevezéssel: „Adonay” (Ádonáj), ami annyit jelent, mint „Úr”.

1233 Az Ószövetség görög fordítása maga, az úgynevezett *Septuaginta (Hetvenes)*, amelyik a keresztény időszámítást megelőző századokban keletkezett, a héber tetragrammot rendszeresen a görög *Kyrios (Küriosz)* szóval adta vissza, amely „Urat” jelent. Mivel a *Septuaginta* szövege az első görög nyelvű keresztény nemzedékeknek a Bibliája volt, és ezen a nyelven /179/ írták az Újszövetség minden könyvét, az őskeresztények maguk sohasem ejtették ki az

isteni tetragrammot. Hasonlóképpen jártak el a latin nyelvű keresztények, akiknek az irodalma a II. század végével kezdődik, ahogy igazolja ezt először a *Vetus latina* (Ó-latin), és később Szent Jeromos *Vulgata*-ja („a népszerűsített, elterjesztett” fordítás): ezekben a fordításokban is a tetragrammot rendszeresen a „Dominus” (Úr) latin szóval helyettesítették amely megfelel mind a héber *Adonay*-nak(Ádonáj), mind a görög *Kyrios*-nak. Ez áll a legújabb *Nova Vulgata*-ra (Új-Vulgata vagy *Neovulgata*) is, amelyet az Egyház a liturgiában használ.

1234 Ennek a ténynek nagyon fontos következményei voltak magában az újszövetségi krisztológiában. Amikor ugyanis Szent Pál a Keresztre feszítettre vonatkozólag azt írja, hogy „Ezért Isten felmagasztalta, és olyan nevet adott neki, amely fölötte van minden névnek” (Fil 2,9), nem ért alatta mást, mint az „Úr” nevet, mivel így folytatja: „... s minden nyelv hirdesse, hogy Jézus Krisztus az Úr” (Fil 2,11; vö. Iz 42,8: „Én vagyok az Úr, ez a nevem!”). Ennek a minősítésnek a feltámadt Krisztusnak való tulajdonítása nem többé és nem kevésbé megfelel az ő istensége kihirdetésének. Ez a cím ténylegesen felcserélhetővé válik Izrael Istene és a keresztény hit Messiása között, míg ténylegesen sohasem tartozott Izrael Messiása címeihez. Szigorúan vett teológiai értelemben megtalálható például már az első kanonikus evangéliumban (vö. Mt 1,20: „megjelent neki /Józsefnek/ álmában az Úr anyyala”) és rendszerint találkozunk vele az ószövetségi idézetekben (vö. ApCsel 2,20: „A nap elsötétül ... mielőtt eljön az Úrnak... napja” /Jo 3,4/; 1Pt 1,25: „De az Úr szava örökre megmarad” /Iz 40,8/.) Tulajdonképpen krisztológiai értelemben idézett Fil 2,9 szövegén kívül azonban emlékeztethetünk Róm 10,9-re („Ha tehát száddal vallod, hogy Jézus az Úr, és szívedben hiszed, hogy Isten feltámasztotta a halálból, üdvözülsz”), 1Kor 2,8-ra („... nem feszítették volna keresztre a dicsőség Urát”), 1Kor 12,3-ra („... De azt sem mondhatja senki: „Jézus az Úr”, csak a Szentlélek által”) és a gyakori formulára, amely „az Úrban” élő keresztényre vonatkozik (Róm 16,2; 1Kor 7,22; 1Tessz 3,8 stb.).

1235 3. Az Isten nevét tartalmazó tetragramm kiejtése elhagyása az Egyházban tehát létjogosultsággal rendelkezik. A tisztán filológiai indo/180/kon kívül megvan az is, hogy hűek akarnak maradni az

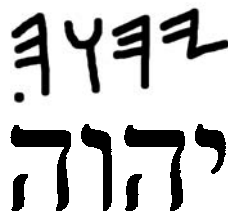
egyházi hagyományhoz, mivel a szent tetragrammot sohasem ejtették ki keresztény környezetben, sem nem fordították egyetlen nyelvre sem, amelyen megjelentek bibliafordítások.

II. rész: rendelkezések.

1236 A fenti fejtegetés alapján elrendeljük a következők megtartását:

A liturgikus ünneplésekben, az énekekben és az imádságokban nem fogadjuk be, sem nem ejtjük ki Isten nevét a YHWH tetragramm alakjában.

1237 2) Az egyházi liturgikus használatra szánt bibliai szövegek modern nyelvekre való fordításában kövessük azt, amit már a *Liturgiam authenticam* kezdetű instrukció 41. sz. pontja előírt, vagyis az isteni tetragrammot adjuk vissza az Adonay/Kyrios megnevezés egyenértékű kifejezésével: „Signore” (olasz), „Lord” (angol), „Seigneur” (francia), „Herr” (német), „Señor” (spanyol), („Úr” magyar) stb.

Isten neve
óhéberül és héberül

1238 3) Amikor liturgikus használatra fordítjuk azokat a szövegeket, amelyekben egymás után szerepel a héber Adonay és a YHWH tetragramm, akkor fordítsuk az Adonay-t „Úrral” és a YHWH tetragramm helyett az „Isten” alakot használjuk, ahogy ez hasonlóképpen történik a *Septuaginta* (*Hetvenes*) görög fordításban és a latin *Vulgata*-ban is.

Az Istentiszteleti és a Szentségi Kongregáció székhelyéről, 2008. június 29-én.

+Francis ARINZE bíboros, *prefektus*

+Albert Malcolm RANJITH *érsek titkár*

forrás: *ENCHIRIDION VATICANUM 25. Documenti ufficiali della Santa Sede 2008. Testo ufficiale e versione italiana.* EDB Edizioni Dehoniane Bologna 2011,704-708: nr. 1128-1238. (Sajtóhiba miatt téves a szakaszok/bekezdések számozása, de nem az ol-

dalaké: kimaradt 1130-1229 vagyis a számozás ugrott százat, de a szöveg teljes.)

Az *EV* átveszi az eredeti szöveget a kongregáció folyóiratából: *Congregatio per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, lettera circolare Per direttive*, Roma, 29 giugno 2008: *Notitiae* 45(2008),177-180. (A *Notitiae* folyóirat oldalszámait dőlt zárójelben közli a szöveg a megfelelő helyen: pl. /177-180/.)

Megjegyzések – A Kongregáció levele kétszer is idézi az Isteniszteleti és a Szentségi Kongregáció *Liturgiam authenticam* (hiteles liturgiát) kezdetű 2001.03.28-án kelt ötödik instrukciót, amelyet a II. Vatikáni zsinat liturgikus konstitúciójának végrehajtására közöltek. Eredeti latin szövege megjelent az AAS 93(2001),685-726 hivatalos szentszéki közlönyben és a Kongregáció folyóiratában: *Notitiae*, 37(2001),120-174. Mind a latin eredetit, mind olasz fordítását közli: *ENCHIRIDION VATICANUM 20. Documenti ufficiali della Santa Sede 2001. Testo ufficiale e versione italiana*. EDB Edizioni Dehoniane Bologna 2004,276-371: nr. 363-533. Mivel az instrukció 41. c) pontja foglalkozik a szent tetragramm fordításával, és ezt eredeti latinban és olasz fordításban közli a kongregációi levél 1230. bekezdése, témánk szempontjából tárgyaltan vele tovább foglalkozni.

Óhéber osztrakon

A héberben *ádon* = úr, *ádoni* = uram, a király megszólítása. Mivel az *Isten* szó a héberben felségi többes: *Elohim*, az *uram*-at felségi többesbe teszi a zsidó Biblia, de mellette az állítmány egyszám harmadik személyben áll: *Ádonáj* = *Uraim*, de Istenre vonatkoztatva egyszámban fordítjuk: *Uram*.

Mivel a szent tetragrammot nem ejtették, a négy szent mássalhangzó alá az ejtendő Ádonáj magánhangzóit írták. Amikor a középkorban a keresztények a Talmudból akarták igazolni Jézus Krisztus Messiás voltát, akkor találkoztak ezzel a zsidó gyakorlattal. Mivel nem ismerték, a szent tetragrammot azaz a négy mással-

hangzót az Ádonáj magánhangzóival ejtették. Így lett belőle Jehova, ami tehát keresztény tévedés!

A levél II. rész: rendelkezések. 3) pontja = 1238 sz. előírja, hogy ha az *Ádonáj* és a *tetragramm* egymásután következik, akkor az Ádonájt Úrral, a tetragrammot pedig Istennel fordítjuk. Gyakori a prófétáknál pl. Ez 25,8:

Textus Massoreticus (zsidó Biblia): יהוהאדנימרכה = ejtsd: Ko ámár Ádonáj Elohim (itt a tetragramm helyett nem Ádonáj-t ejtünk, mert az már előtte volt, nem ismétlünk. Elohim = Isten).

SzIT Biblia 2005: Ezt mondja az Úr, az Isten:

Az Ádoni (uram) királyt is jelent. Leghíresebb példa rá a Zsolt 109(110),1: Textus Massoreticus (zsidó Biblia): לאדני יהוהאם ejtsd: nő-úm Ádonáj (YHWH) l'ádoni (ahol *Ádonáj* vö. előző megjegyzés: *Isten, ádoni* pedig *uram* = királyom).

Septuaginta (Hetvenes): Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, ejtsd: éipen ho kúriosz tó kúrío mu (újjörög/egyházi kiejtés: ípen o kíriosz tó kirío mu).

Vulgata és Nova Vulgata (Neovulgata): Dixit Dominus Domino meo: SzIT Biblia 2005: Azt mondta az Úr az én Uramnak:

A szent Istennevet csak a főrabbi ejtette ki teljesen egyedül a Szentek Szentjében engesztelőnapkor. A jeruzsálemi második szentélyt a rómaiak Kr. u. 70-ben lerombolták. Azóta szünetelnek az áldozatok, a főpapság stb. A rabbik az áldozatrendszert szóbeli imával helyettesítették, meg tóratanulmányozással.

Mégis a chasszid zsidó hagyomány úgy tudja, hogy csodarabbik (a cáddik = az igaz) között van olyan, aki ismeri a szent név kiejtését – Baal Sém Tov (rövidítve: Best) = a jó Név ura – és ezért részesedik Isten erejében. A leghíresebb Baal Sém Tov a chasszidizmus alapítója volt, Izrael ben Eliezer (1698-1780) a Kárpátokban Podoliában született. Legendás a prágai csodarabbi, Rabi Juda Loew ben Becalel (kb. 1520-1609), aki 1580-ban a szent név uraként agyagból gyúrt emberi alakba életet lehelt a papírra írt istennév hozzá érintésével. Ez volt a *gólem*. (Egyszer szerepel a szó a Bibliában, Zsolt 139,16-ben, formátlan anyagot jelent.). Ezt a legendát Elie Wiesel is feldolgozta 1983-ban angolul regényes formában (német fordítása:

Elie Wiesel, *Das Geheimnis des Golem*. Hedrer Freiburg – Basel – Wien 1985).

Korunk szentírásmagyarázói próbálják a szent tetragramm eredeti kiejtését rekonstruálni. A leghíresebb kísérlet, amely meghódította a tudományos világ többségét, William Foxwell Albright (sz. Coquimba, Chile, 1891, amerikai methodista misszionárius családból. †Baltimore, Maryland USA, 1971) methodista professzor javaslata: JAHVÉ. Elméletét *Yahweh and the Gods of Canaan: An Historical Analysis of Two Contrasting Faiths* (Jahvé és Kánaán istenei: Két ellentétes hit történelmi elemzése.), London: Athlone Press 1968-ban megjelent könyvében ismerteti.

Abból indul ki, hogy az ókori népeknél – így Kánaánban és a zsidóknál is – gyakori a theophorikus (istenhordozó) személynév. Kánaán egyik fő istene Baal, a termékenység istene. Mivel a zsidó Bibliában Saul király egyik fiának *Is-baala* pogány neve (=Baal isten férfia, 12x), idővel átírták *Is-bóset*-re a pogány név gyalázására (= a szégyen férfia, király, 10x: 2 Sám 2,8-10 stb.). Sok ószövetségi zsidó név végződik Jahu-ra, pl. Jirmö-jáhu(Jeremiás = Jáhu felemel), Cöfán-jáhu (Szofoniás = Jáhuoltalmaz) stb. Albright feltételezi, hogy itt rejlik a szent tetragramm kiejtése: Jáhu a kezdet. Mivel a héber szavak három jelentéshordozó mássalhangzóból állnak, a *lenni* ige = HJH יהי vagy HWH יהוה. Az ige futurum alakja műveltető igealakban (Hiph'il): *Ja* kezdetű pl. qatal = írt, jáqtíl = írat vagy íratni fog. Eszerint a *lenni* ige műveltető alakja: Jahvé = éltet vagy éltetni fog. Ezért javasolja Albright, hogy legyen az YHWH legvalószínűbb tudományos kiejtése: Jahvé. Ez ellen tiltakozott az olasz Zsidó Hitközségek Szövetsége, mert számukra minden kísérlet a szent tetragramm kiejtésére káromkodás.

Éppen ezért a mai zsidó vallásgyakorlatban elkerülik a szent tetragramm kiejtését. Don Bosco Szent János (1815-1888) is használta ezt a megelőző (preventív) módszert az ifjúság nevelésében: tegyük lehetetlenné a bűn elkövetését, tehát kapcsoljuk ki a bűnre vezető alkalmat. A Talmud mondja: *Ászé szőjág látÓráh = Csinálj sövényt a Tórának!* Ha a Tízparancs azt mondja: *Isten nevét hiába ne vedd!*, akkor egyszerűbb, ha egyáltalán nem ejtjük ki Isten nevét, és így nem vesszük hiába.

Még a számozásban is! A héber ábécében ugyanis minden betűnek van számértéke (a latinban pl. csak néhány betűnek, a „római” számokban pl. I, V, X stb.). Mivel a *jód* számértéke 10, *hé* = 5, *aváu* = 6, a *zájin* = 7, ezért a 15 és 16 héber betűkkel írva *jód-hé JH* és *jód-váu JV* a szent tetragrammból. Nehogy valaki véletlenül is szónak nézze és félig kiejtse a két számot, ezért így írják:

15 = 9+6 = *teth-váu*ו'ט and ejtik is: *tu* pl. svát hó 15-e, a fák újéve (*rós háš-sáná sel ilánót*) tavaszi vallásos ünnep: *tu bi-svát* = svát (hónapban) 15. (nap).

16 = 9+7 = *teth-zájin*ט'ט and ejtik: *táz*.

Ugyanakkor ma már az Ádonájt is csak a liturgikus imában használja a vallásos zsidó. A hétköznapi beszédben az Ádonáj helyett valamilyen egyenértékű kifejezést használ, pl. *hás-Sém* = a Név; *báruch háš-Sém* = áldott a Név; *hák-Kádós, báruch Hu* = a Szent, áldott Ő stb.

Gyulafehérvár, 2019. szeptember 13. +Jakubinyi György

Az AVC bizonyoságtévő szolgálata nyomán egy szíriai menekült-táborban keresztény hitre tért egy muszlim fiatalember. Ő maga is egyből elkezdett bibliákat csempészni a táborban, és elkezdte hirdetni az evangéliumot is. Egy nap éppen Biblia-olvasás közben vették körbe muszlim szélsőségesek, akik fegyverekkel kényszerítették, hogy dobja a földre a Bibliáját, különben levágják a jobb karját. A férfi ennek nem volt hajlandó eleget tenni, ezért levágták a karját. A következő napokban ismét feltűnt a táborban, ekkor már a bal kezében tartva a Bibliát, és úgy olvasva azt. A szélsőségesek ismét körbevették, és levágták a másik karját is. A szíriai fiatal a tragikus csonkítás előtt így fogalmazott: Levághatjátok a kezeimet, de az én kezem Jézus. Megölhettek ezerszer is, nem tagadom meg Őt. A szélsőségesek utolsó alkalommal a fejét vették. A drámai történet után Sardaczuk feltette a kérdést, vajon mi, nyugati keresztények mennyire becsljük meg azt a szent könyvet, amiért annyian az életüket adták már? *Forrás: hetek.hu*

Árvai Tünde

Hunyadi János – egy hitvalló keresztény

Éppen 560 esztendeje, hogy Hunyadi János, a nándorfehérvári győző 1456. augusztus 11-én Zimonyban, családtagjaitól és barátaitól övezve búcsút vett a földi élettől. Mennyire volt vallásos a törökverő hadvezér? Hogyan őrizte meg férfiúi, erős hadfihoz illő méltóságát utolsó óráiban is? Emléke előtti főhajtásként ezekről valójuk kútfőinket.

Hunyadi János halála

Hogyan állapíthatjuk meg valakiről, hogy mennyire vallásos, amikor a hit megélése egy szinte megfoghatatlan és végletekig szubjektív dolog? Merül fel jogosan a kérdés az Olvasóban, de a későközépkori főúri laikus vallásosság kutatójában is. Fogódzókat kell keresni az írott forrásokban vagy akár a régészeti leletanyagban, annak bizonyítására, hogy az illető élete során tett-e kegyes alapítványokat, vagyis saját lelki üdvének biztosítása érdekében alapított-e vagy megadományozott-e egyházi intézményeket, szerzetesi közösségeket. Vannak-e utalások oklevelekben, narratív forrásokban valósággyakorlatára, alapítási motivációira? Kérvényezett-e egyházi

kiváltságokat a pápai udvarnál? Épített-e kápolnát főúri rezidenciájához közelében vagy a saját várában? Volt-e gyónatója? Mondatott-e misét családtagjaiért? Gondoskodott-e temetésének körülményeiről? Meglátogatott-e hazai vagy távoli kegyhelyeket? Többek között ezek azok a támpontok, amelyek segítenek abban, hogy a téma körüljárhatóvá váljék. Fedeles Tamás nevéhez köthető annak a későközépkori főúri vallásosság kutatására fókuszáló szempontrendszernek a kidolgozása, amelynek nyomán már sor került az Újlaki család (Fedeles Tamás), a Garai család (Árvai Tünde) és az Ozorai testvérek (Fedeles Tamás és Prajda Katalin) vallásosságának vizsgálatára. Jelen írásban a teljesség igénye nélkül mutatunk be néhány epizódot Hunyadi János életéből, amelyek feltehetően közelebb visznek a cikk felütésében megfogalmazott kérdés megválaszolásához.

A méltóságteljes búcsú – Thuróczy János és Antonio Bonfini krónikájukban Hunyadi János halálának körülményeiről is beszámoltak. Mátyás udvari történetírói bizonyára igyekeztek a király apjának méltó emléket állítani és halálos ágyán is olyan erős férfiként ábrázolták, aki jó előre írásba foglalta végakarátát, és aki szellemi képességeinek teljes birtokában tisztában volt a földi élet múlandóságával, megbékélt az elkerülhetetlen véggel, ugyanakkor biztos volt abban, hogy örökkévaló égi gyümölcsökben fog részesülni.

A nándorfehérvári diadalt követően Hunyadi Jánosnak és Kapisztrán Jánosnak nem sok földi boldogság jutott. Hunyadi már augusztus 5-én lebetegedett, a pestis rövid időn belül teljesen legyengítette. Bonfini a háborús fáradásnak tulajdonította a forró lázat, amelybe esett, és amely néhány nap alatt elemésztette. Orvosai utasítására barátai Zimonyba vitték, ahol a kedvezőbb éghajlat miatt „teste-lelke sokkal könnyebben küzdött a bágyadtsággal” (Bonfini). Mellette voltak fiai és nem tágított mellőle Kapisztrán János sem.

Miután az orvosok minden igyekezetének ellenére láza nem csillapodott, lelki atyja figyelmeztette, hogy eljött az idő, hogy emberi dolgait rendezze, végrendelkezzék és gondoljon üdvösségére, vagyis gyónjon meg és kérjen bűnbocsánatot. „A vitéz férfi erre elmosolyodott, megköszönte az atya jámbor tanácsát, és azt felelte, hogy jóval

ezelőtt gondoskodott már mindenről, mert tunyának és ostobának tartja azt, aki e kötelességét élete végére halasztja, amikor a halálfélelem miatt senki nem tud magán uralkodni.” (Bonfini) Nem volt rendhagyó Hunyadi előrelátósága, hiszen a kor katonai elitjének életét áthatotta a harc, a mindennapok természetes velejárója volt a halál, az elmúlással való szembenézés. A nagy hadjáratokat, távoli földekre való utazásokat megelőzően rendre írásba foglaltatták végakarataikat.

Pietro Ransano Minden idők évkönyvei című munkájában ugyancsak részletezte Hunyadi János utolsó óráit. A haldokló mintegy politikai végrendeletként arra buzdított mindenkit maga körül, hogy mindenekelőtt a keresztény hitet, majd a magyar államot védjék meg a török haragjától és minden más ellenségtől. Törekedjenek arra, hogy elkerüljék a vizályt, mert az a pusztulásukat okozhatja. Embe-reire bízza gyermekeit és feleségét, majd egyesével magához hívatta őket és elbúcsúzott. Miután rokonaitól és legközvetlenebb környeztetől ily módon búcsút vett, átvitette magát a szomszédos templomba istentiszteletre, mert úgy vélte, hogy hajléka nem méltó arra, hogy ott az oltári szentséget utoljára magához vegye. Ezt követően az általa alapított zimonyi kápolnába vitette magát és megparancsolta, hogy hanyatt fekvé terítsék a földre, és gyújtsanak gyertyákat. (A Hunyadiak egykori zimonyi várának udvarán a millenniumi emlékmű-állítási hullám keretében egy tornyot emeltek, amelyet eredetileg Árpád-toronynak szánták, de a köztudatban leginkább Hunyadi-toronyként forgott.)

Végakaratainak megfelelően testét Erdélybe vitték és pompás temetéssel Gyulafehérvárott helyezték el fivére mellé. Hunyadi János még 1442-ben azonos nevű 1440-ben „országos dolgok közepette Erdélyben elhalt” fivére lelki üdvének érdekében az erdélyi káptalannak adományozta Bolgárcserged, Diómál és Tinód birtokokat. Adománylevelében fogalmazta meg azon igényét, hogy magát is a gyulafehérvári Szent Mihály egyházba temessék: „mi magunk is az Úr sugallatára ugyanott választjuk ki sírhelyünket”. Az 1460-as években Mátyás Küiküllő megyei birtokokat adományozott Gothárd

gyulafehérvári prépostnak, hogy annál az oltárnál, amely előtt atyja, testvére és rokonai nyugszanak, miséket mondjon.

Hunyadi János halálhírét „korra és nemre való tekintet nélkül okkal siratta sokáig mindenki nyilvánosan szerte Magyarországon. Némelyek a bátor harcost gyászolták jajongva, a katonák a győzhetetlen hadvezért, és valamennyien a haza atyját.” (Bonfini)

Hunyadi János síremlékének egyik leírása Entz Géza tollából maradt ránk: „Feje alatt bojtos párna, amelybe a JOHANNES HUNYADI CORVIN nevet utólagosan vésték bele. A fejet forgóval díszes alacsony süveg fedí. A testen a köpeny szétnyílik. Az alak balját kardján nyugtatja, jobbjá könyöktől hiányzik, keze pálcát tart. A lábszárak részben, a lábfejek teljesen letörtek. A fedőlap szegélyén lapos akanthuszlevélsor húzódik. Az oldallapok közül a jobboldali török foglyokat hajtó lovas magyar vitézeket, a baloldali mozgalmas lovascsatát ábrázol. A rendkívül gazdag, mélységben is tagolt domborművek megkapóan éreztetik Hunyadi János történelmi szerepét, s egyszersmind a középkori csataábrázolások kiváló emlékei.” Mindhárom Hunyadi síremlék realiztikus stílusa délnémet kőfaragó műhelyek hatását mutatja.

**Hunyadi János síremléke
(Gyulafehérvár, Székesegyház)**

Janus Pannonius: Hunyadi Jánosnak, Mátyás király atyjának sírfelirata

Pannonföld bástyája, török had mennyköve, János
álmodik itt, ha ugyan fedheti sír röge őt.

Mert ahogyan Belgrádnál győzött volt a pogányon:
lett a halálon is úr, s látta meg élve a mennyt.
Ős Capitóliumot koszorús diadalmenet élén
sok hős járta be, – ám égbe csak ez maga szállt.

Egy vallásos élet – Vajon életében is ilyen áhítattal fordult-e Hunyadi János Isten felé, avagy csak a közelgő vég mozdította erre? Fraknói Vilmos úgy tartotta, hogy „mély vallásossága, melyet Erdély bércei közül magával hozott, nemcsak érintetlen maradt, hanem rajongásig fokozódott.” A később karthauzi szerzetesnek álló, Pannóniai András öt évig szolgált Hunyadi János katonájaként. 1467-ben írt, Mátyás királynak ajánlott művében annak apjáról is megemlékezett, akiről „bajtársai, kik vele együtt szolgáltak a királyi udvarnál, csodálattal eltelve beszéltek, hogy gyakorta éjnek idején elhagyta fekhelyét, és templomba sietett, hol a Megváltó feszülete előtt térdre borulva, áhítatos imába merülve, hajnal hasadtáig időzött.” Hunyadi János halálát követően II. Callixtus pápa egy levelében (1458) eképpen emlékezett meg áhítatos lelkületéről „azok, kik közel állottak hozzá, vallásos buzgóságáért, – melyről több egyházi alapítvány tanúskodik – és bölcsességéért is magasztalásokkal halmozzák el.”

1439-ben egy török betörés nyomán a gyulafehérvári templom jelentős károkat szenvedett. A helyreállítás költségeihez Hunyadi János is hozzájárult. Hozzá kötik a szentély gótikus stílusú meghosszabbítását, a díszes nyugati főkaput és a két torony közé épített erkélyt.

Antonio Bonfini tanúsága szerint Hunyadi az 1442-es szebeni csatában zsákmányolt kincsekből épített templomokkal tette emlékezetessé győzelmét: „A törököktől szerzett zsákmányt részint a halhatatlan isteneknek ajánlotta fel, részint szétosztotta a katonák között. Végül nyomatékosan figyelmeztette a tartomány lakosait, hogy imádságaikban adjanak hálát a jóságos és mindenható Krisztusnak, és minden oltárnál mondjanak misét; a zsákmányból később templomokat építtetett a tartományban.”

A csíksomlyói romos kolostort 1442-ben Hunyadi János erdélyi vajda és Újlaki Dénes pápai biztos átadta az obszerváns ferenceseknek, akik nyomban annak újjáépítésébe kezdtek. Nem volt könnyű feladatuk, éppen ezért a Szentszékhez fordultak támogatásért. IV. Jenő pápa 1444. január 27-én kelt levelében a csíksomlyói Sarlós Boldogasszony templom újjáépítése végett július 2-re hét évi búcsút engedélyez minden olyan zarándoknak, aki meglátogatja az épülő templomot, adományaival segíti és szentségekhez járul. A búcsút engedélyező brévében IV. Jenő pápa kiemeli, hogy oda „a lelkes hívek sokasága fogadalomból szokott elzarándokolni, és naponta se szűnnek felkeresni.” A kolostor és templom 1448-ra készült el, mely évszámot megörökítettek a kolostor homlokzatán.

Az 1442-es hadjárat idején megsérült alsóorbói és marosszentimrei templomok helyreállítását is Hunyadihoz kötik. A Gyulaféhérvárhoz közeli Tövis község eredetileg ferences templomának nyugati kapuoromzatán egy minuszkuulás feliraton az 1449-es évszám és Hunyadi Jánosnak, Magyarország kormányzójának neve olvasható. 1455-ben Hunyadi János Konrád kőfaragómesternek adományozta a fogarasi Sárkány birtok felét azokért az érdekért, amelyeket a tövisi és a vajdahunyad-bojtori kolostorok építése által szerzett. Az utóbbiban zajló munkálatokat 1463-ban Szilágyi Erzsébet támogatta. A művészettörténész kutatók megállapítása szerint a kormányzó szolgálatában álló építőműhely – amely az obszerváns ferencesek tövisi templomán, valamint a család vajdahunyadi várának az 1440-es évektől folyó átépítési munkálatain dolgozott – a brassói és kolozsvári, részben bécsi mintákat alkalmazó műhelyekkel hozható kapcsolatba.

1444-ben Hunyadi elengedte Brassó város Szent Márton napi censuzát, amelyet így a templom építésére tudtak fordítani. Hálából a főhajó szószékkel szembeni pillérén elhelyezték a Hunyadi címet.

Az esztergomi Szent István vértanúnak szentelt templom 1450. évi helyreállítását Szécsi Dénes mellett Hunyadi János is támogatta.

A vallásosság személyesebb formái – A főúri családok reziden-ciajában kialakított várkápolnák, amellet, hogy reprezentációs célt szolgáltak, a családtagok bensőségebb vallási elmélyülését tették lehetővé. Vajdahunyad várában Szűz Mária és Keresztelő Szent János tiszteletére egyaránt állt kápolna. Előbbi látogatóinak számára Hunyadi János 1443-ban kért bűcsút a pápától, utóbbi 1450-ben nyerte el azt. Ugyanabban az esztendőben a Hunyadi házaspár teljes bűnbocsánatot nyert. 1445-ben pedig elnyerte a szabad gyóntató-választás kiváltságát. 1447-ből ismerjük is Hunyadi káplánját, Cirkewczai Péter zágrábi kanonok személyében.

Az állandó készenlét nem tette lehetővé az olyan távoli zarándokhelyek felkeresését, mint Santiago de Compostella vagy Róma, de a hazai kegyhelyek kiemelt figyelmet kaptak. 1441-ben az Ulászló uralkodását támogató Hunyadi János és Újlaki Miklós Bátaszék közelében vereséget mért a Luxemburgi Erzsébet és V. László oldalán álló Garai Lászlóra. A győzelemért Hunyadi és családja drága ajándékokkal és a bátai Szent Vér kegyhely meglátogatásával adott hálát. Hunyadi János és több magyarországi főpap és nemes folyamodása lehetővé tette, hogy azok, akik a török háborúk miatt az 1450-es római jubileumi zarándoklaton nem tudnak részt venni, más módon is elnyerhessék az adott bűcsút. Hunyadi, felesége és fiai számára lehetőség nyílt arra, hogy az örök városba történő látogatást „megváltsák” egy három napos váradai zarándoklattal. Gyakorolta a karitást, hiszen ahogy Bonfini mondja, adakozott a szegényeknek „ahogy az emberség és jóság törvénye parancsolja”. Vélhetően több birtokán állt ispotály.

Bonfini szerint halálos ágyán Hunyadi János így vallott: „Egyedül az szorongat és gyötör, hogy az idő rövidsége miatt még nem tudtam viszonzni a rám áradt égi jóságot. Ámde ebben is megsegít a megváltó Jézus Krisztus áradó kegyelme és gondviselése, aki megengedi, hogy elmém változása nélkül tegyek eleget neki. Egész életemben az ő vezérlete és zászlaja alatt katonáskodtam, és bár ingyenes szolgálatot vállaltam, mégis sokkal többel jutalmazott az élet folyamán, mint amennyit érdemeim kívántak, ez a vezér nem hagyta cserben hűséges öreg katonáját.”

Forrás: ujkor.hu, Árvai Tünde

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Társulatunk ezévi közgyűlése – A Bibliatársulat október 5-én megtartotta ezévi II. rendes közgyűlését, melynek során a Közgyűlés meghallgatta és elfogadta a Számvizsgáló Bizottság jelentését, a vezetőség beszámolóját a 2018/2019-es munkaévről, valamint a Társulat jelenleg is folyó tevékenységének és terveinek ismertetését.

Nyíri Tamás emlékünnepet tartottunk a Bibliaközpontban – Nyíri Tamás elhunyt teológiai professzor egykor jelentős szolgálatot tett a magyar katolikus bibliaterjesztés ügyének azzal, hogy az ún. Opálény-véle Újszövetségi Konkordancia kiadását lehetővé tette. Egyik munkatársunk paptestvére, Opálény Mihály (+ 1984) ugyanis tízévi kitaró munkával összeállította ezt a szövegmutató szótárt, de az akkori körülmények között a hatóságok nem engedélyezték a

kiadását. Végül kérésünkre Nyíri Tamás professzor, aki akkor a Hittudományi Kar levelező tagozatának igazgatója volt, elérte, hogy a Hittudományi Kar a hallgatók számára segédeszközként kiadhassa.

Így jelenhetett meg első ízben ez az értékes kiadvány, amelynek kiadási jogát az örökös Társulatunknak átadta, és azóta többször is kiadtuk, és sokak számára máig igen hasznos segédeszköz.

E szolgálatot máig értékelve rendeztük meg a Nyíri Tamás emlékestet a Bibliaközpontban, az áldott emlékű filozófiaprofesszor halálának 25. évfordulója alkalmából. Az ünnepségen jelen volt a neves professzornak számos tanítványa és tisztelője. Az ünnepségen szentmisében adtunk hálát életéért, munkásságáért, ezután több

részletet levetítettünk előadásaiból, és meghallgattunk néhány interjú-részletet. Majd a személyes visszaemlékezéseket kellemes, baráti együttlét, agapé követte.

3.000 Szentírás a határainkon kívül élő magyaroknak – A Szentírás Alapítvány kuratóriumának elnöke, Opálény Izabella jelezte, hogy az Alapítvány – közelmúltban elnyert jelentős támogatás felhasználásával a közeljövőben mintegy 3.000 Szentírást fog ajánlani a Kárpátaljai Püspökségnek, az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulatnak, és a vajdasági magyar katolikus híveknek. Kárpátaljára már el is küldtünk 600 Szentírást ill. Újszövetséget.

Biblikus professzorok konferenciája a Bibliaközpontban – A 23. éve tartó gyakorlat szerint október 23-án megtartottuk biblikus konferenciánkat, melyen az ország teológiai karain működő biblikus professzorok közül tizenhatan vettek részt. Az előadásokat ezúttal is szakmai vita és baráti együttlét követte.

Jeromos füzetek – az utolsó szám a 120. lesz – Mivel a nyomtatott ismeretközlést ma már nagy mértékben felváltotta az Internet és az okostelefonok világa, Társulatunk úgy határozott, hogy a Jeromos füzetek szerkesztését, kiadását és terjesztését nyomtatott formában befejezi a jövő évi 120. számmal. Ez azért is indokolt, mert a folyóirat kiadása (az évi négy szám) és terjesztése igen megrágtult (nyomda- és postaköltség), és az utóbbi időben évente kb. egymillió forint veszteséget jelent. Időközben a megrendelések és a Tagtársainktól befolyó adományok is a minimálisra csökkentek.

Bibliai Figurák kurzusaink – ez őszön is folytatódtak. November 24-25.-én hitoktatók egy újabb csoportja készített bibliai figurákat Gelly Anna vezetésével a Bibliaközpontban. Érdekessége ennek az alkalomnak, hogy a hat résztvevőből öten protestánsok voltak.

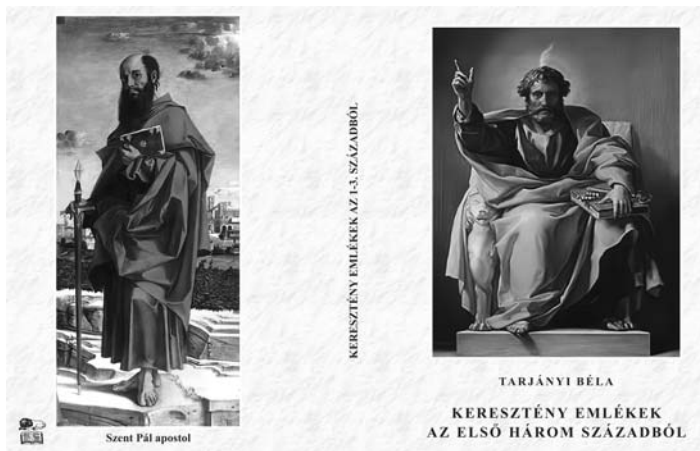
Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 4-5-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását ki-
esdje munkánkhoz, és imába foglalja minden egyes társulati Ta-
gunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük,
a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2020. jan. 3.:
Jn 1,14-15; jan. 17.: Lk 21,15; jan. 31.: Ef 5,8-9; febr. 14.: Lk 6,45-
46; febr. 28.: Mt 6,1-4; márc. 13.: Jn 8,12; márc. 27.: Mt 5,17-19;
ápr. 17.: Jn 14,1-6; ápr. 24.: Ef 5,8-9; máj. 8.: Mt 11,29; máj. 22.:
Gal 4,26.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból
bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Minden kedves Tagtársunknak és Olvasónknak áldott,
békés Karácsonyt és eredményes Új Esztendőt kívánunk,
szeretettel: a Társulat munkatársai!

ÚJDONSÁG !

Tarjányi Béla (Szerk.): Keresztény emlékek az első három századból

Társulatunk gondozásában megjelent Tarjányi Béla új összeállítását bemutatja Katolikus egyházunk korai történetét az apostoli kor után. Az Egyház középső- és újkori történelme mindannyiunk számára megismerhető, de a kereszténység első három-négy századának eseményei eléggé a homályba vesznek. Összeállítással arra tettem kísérletet, hogy felidézzek lehetőleg minél többet azokból az emlékekből, amelyek e hősies korról kapcsolatban írott vagy szóbeli formában fennmaradtak az Egyház emlékezetében, és tovább élve ma is alakítják keresztény tudatunkat és vallási életünket.

A kötet 480 oldalon ismerteti Egyházunknak e küzdelmes korszakát. A reprezentatív kiadványt 330 színes illusztráció teszi igazán érdekessé.

Ára: 6.000.- Ft *Belső egyházi terjesztésben e kötet árából
Biblioboltunkban 25 % kedvezményt adunk*

KIADVÁNYAINK

SZOLGÁLATOK ÉS SZOLGÁLATTEVŐK AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN – (Bibl. ír. 9., Bibliatársulat, 2018) 1.380.- Ft.

HANGOS BIBLIA – 1-4. DVD. – Ára: (4 x 800.- Ft) 3.200., Ft

A SZENT CSALÁD EGYIPTOMBAN – DVD – (Vágvölgyi Éva helyszíni felvételei, kopt énekekkel) Ára: 600.- Ft

Tarjányi Béla: **RÖVID HÉBER NYELVTAN** – Ára: 580.- Ft

Szabó Mária: **GÖRÖG-HÉBER SZÓSZEDET** (174 o.) 2.800.-

BIBLIÁK

KÁLDI-NEOVULGÁTA BIBLIA *nagyított* (21,5 x 13 cm, bordó, kék, zöld kötésben) 3.500.-

KÁLDI-NEOVULGÁTA BIBLIA zsebbiblia (19 x 12 cm, bordó, kék, zöld kötésben) 3.200.-

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (16x10,5 cm) 1.600.-

ÚJSZÖVETSÉG [ÖREGBETŰS] Káldi-Neovulgáta szerint (21 x 13 cm, bordó, műbőr kötésben) 2.200.-

ÚJSZÖVETSÉG ROVÁS ÍRÁSSAL 2.800.-

CIGÁNY BIBLIA Ó- és Újszövetség (Neovulgáta) 2.800.-

CIGÁNY-MAGYAR ÚJSZÖVETSÉG, ára: 1800.-

*Belső egyházi terjesztésben Bibliáink árából
Bibliaboltunkban 25 % kedvezményt adunk*

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

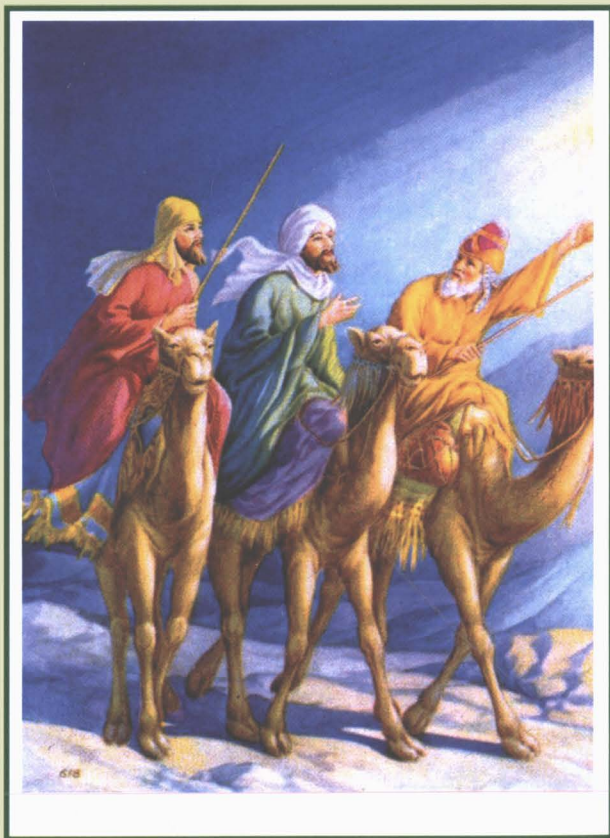
Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Bibliaboltunk teljes kínálata megtekinthető honlapunkon:

www.biblia-tarsulat.hu

Isten Szava

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

A három királyok

megmarad örökre
